
BALOG PÉTER

**A KÉT SZUDÁN – GEOPOLITIKA
KATONAFÖLDRAJZI SZEMMEL**

*„Nagy bőségű föld, támogass minket
békében és harmóniában egyesülve!”¹*

Milyen jövőképe lehet Dél-Szudánnak, figyelembe véve a Szudánnal és a régióval fennálló kapcsolatát, elhelyezkedését? Ezt a kérdéskört járom végig tanulmányomban, katonaföldrajzi szemmel vizsgálva. Ehhez három forrásból összegyűrt módszert alkalmazok, és azok mentén hozom meg saját, katonaföldrajzi, geoinformációs szemüvegen át levont következtetéseimet. A három forrás, amely köré a vizsgálati módszert felépítem: Kóbor János geopolitikai következtetései, amely tanulmányban egy kis ország fennmaradásának esélyeit vizsgálja geopolitikai szempontból; Chris Philo írása, aki szerint a földrajznak alapvető szerepe van egy terület biztonságának meghatározásában; Marton Péter kérdésspecifikus komplexumok fogalmát bevezető, a Buzan-féle biztonsági komplexumok lehatárolását bíráló műve, amelynek hatására különböző geopolitikai lehatárolást alkalmazó nézeteket igyekeztem összegyűjteni egy térképen.

Az első forrás, Kóbor János írása szerint *„az alapvető kérdés ez: hogy a kis országok államisága fenntartható-e a jövő fejlődés belátható szakaszában, és van-e kis államoknak egyáltalán létjogosultságuk?”*² A tanulmány a második világháború előtt, a trianoni békeszerződés után készült, és főleg európai államokkal foglalkozik, mégis úgy vélem, aktualizálni tudom a gondolatait. Ha a kis ország kitélt nem a területi kiterjedésre, hanem az ország jelentőségére vonatkoztatjuk, és inkább úgy fogjuk fel – kicsit transzformálva a kifejezést –, hogy egy újonnan születő államot vizsgálunk, akkor máris vonatkoztatható Dél-Szudánra. A vizsgálandó tényezők köre mai szemmel is érdekes, a rájuk adott válaszok alkalmazhatók a 21. században is.

Az államok megmaradásának lehetősége szempontjából vizsgálandó tényezők:³

- Mennyiben rendelkeznek önálló földrajzi karakterrel szerkezeti szempontból?
- Milyen az etnikai viszonyok helyzete?
- Van-e kilátásuk arra, hogy esetleges területi terjeszkedéseket természetes alapon megvédelmezzenek és biztosítsanak?

¹ Részlet Dél-Szudán himnuszából. National Anthem for the Republic of South Sudan.

<https://www.pambazuka.org/governance/national-anthem-republic-south-sudan>; letöltés: 2020.04.25.

² KÓBOR János: Geopolitikai következtetések. Magyar Katonai Szemle 1936 (VI. évfolyam, 2. negyedév). Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 1936. p. 355.

³ Uo. p. 359.

- Gazdasági életképességük megfelelő-e?
- Mennyiben fekszenek egy nagyhatalom érdekkörében, annak befolyása beolvastó lehet-e?
- Milyen mértékben vannak kitéve háborús veszélynek? Mennyi külpolitikai súrlódó felülettel⁴ rendelkeznek határaikon?
- Helyzetükkel mennyiben foglalnak el közbülső teret a nagyhatalmak kölcsönös versenyében? Mójukban áll-e fennmaradásukat kellő erők nyújtotta előnyök kihasználásával is szolgálni?
- Milyenek a katonaföldrajzi viszonyaik?

Ezek a tényezők lényegében egy ország társadalom- és természetföldrajzi önállóságát vizsgálják. Az azóta eltelt időből adódó modernizáció egy-két elemével korrigálva geoinformációs értékelést kapunk. Ezeket a szempontokat fogom megvizsgálni és választ adni a dél-szudáni államiság megmaradásának esélyére.

A második forrás, Chris Philo szerint⁵ a földrajznak alapvető szerepe van egy terület biztonságának meghatározásában, beleértve a környezetváltozást, az élelemhiányt és más globális fenyegetéseket is. A földrajzi megközelítés a biztonság minden területére kihat. Egyértelművé teszi, hogy a hidegháború végeztével a biztonság fogalma megváltozott, a határok rögzítése és lezárása nem feltétlenül biztosítja a biztonságérzetet.⁶ A napjainkban elfogadott biztonsági szektorok: katonai, politikai, gazdasági, társadalmi, környezeti és informatikai.⁷ Philo szerint a természetföldrajz is adhat információt a biztonságról, alapvetően abban, hogy megértsük a klimatikus és tágabb értelemben vett környezeti változások előállításánál alkalmazott folyamatokat, amelyek azután az adott környezet biztonságának veszélyeztetéséhez vezetnek.⁸

Philo leírja a „védelmi tájak” fogalmát, amivel meghatározza azokat a tájakat, amelyeket formális vagy informális stratégiák jelölnek ki, vagy egyéb módon lényegesen befolyásolnak a biztonsági kockázatok csökkentésére vagy a külső behatolás visszatartására, illetve a terület lakóinak biztonságát fenyegető tényleges vagy észlelt fenyegetések kezelésére.⁹ Ezek alapján – felhasználva korábbi geopolitikai források és nemzetközi szervezetek általi lehatárolásokat – igazolom Dél-Szudán speciális elhelyezkedését.

⁴ Politikai nyomáshányados. Kóbor szerint ez a szomszéd országok számától és szaporaságától függ. Valamely országra vonatkoztatva úgy számította ki, hogy az illető ország összes szomszéd államainak összlélekszámát elosztotta a kérdéses ország lélekszámával. Az osztás eredménye adta a politikai nyomáshányados. Dél-Szudán esetén ma ez az érték 26. Összehasonlításképpen: Szudán esetében 6, Magyarországnál 9, Ausztriára vonatkoztatva pedig 20 a nyomáshányados.

⁵ PHILO, Chris: Security of geography/geography of security. Transactions of the Institute of British Geographers, New Series, Vol. 37, No. 1. New Jersey, Wiley, 2012. pp. 1–7. <https://www.jstor.org/stable/41427923>; letöltés: 2020.04.21.

⁶ Uo. p. 6.

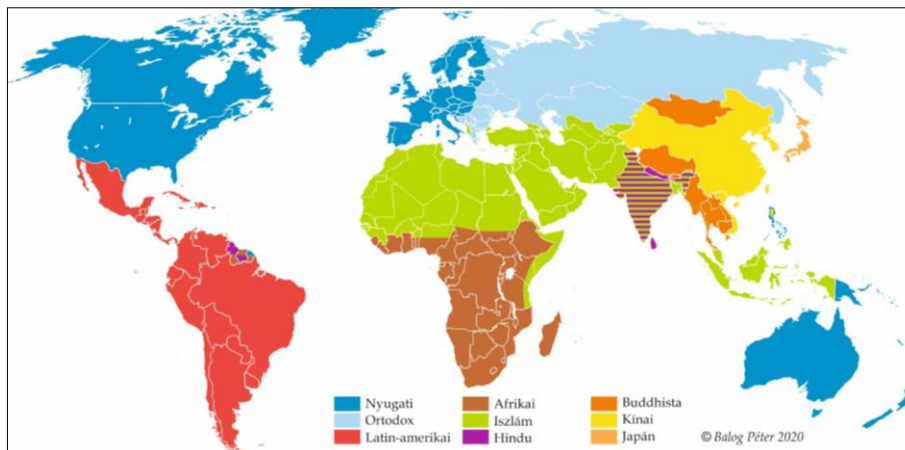
⁷ GAZDAG Ferenc – REMEK Éva: A biztonsági tanulmányok alapjai. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. pp. 21–24.

⁸ PHILO, Chris: Security of geography/geography of security. p. 2.

⁹ Uo. p. 4.

A harmadik forrás pedig Marton Péter buzani biztonságikomplexum-elméletet bíráló tanulmánya, amelyben bevezeti a „kérdésspecifikus biztonsági komplexum” fogalmát – nem területi, hanem oksági eseményekre alapozza a biztonsági komplexumokat. Szerinte egyes biztonsági komplexumok esetében a térbeliség egyszerűen nem kirajzolható. Más esetben éppen a térbeliség pontos, valóságghű ábrázolásával lehet előrelépni. Nem veti el tehát ő sem a földrajz, a térképek szerepét egyes földrajzi források, terjedési útvonalak és mechanizmusok ábrázolásakor. Azt mondja, hogy egy biztonsági komplexumon belül a fenyegetés meghatározása – mind földrajzi, mind kauzális értelemben – vitatható lehet, sőt akár több legitim perspektíva is létezhet egyszerre.¹⁰ Tanulmányomban összevetem a buzani lehatárolást, az ENSZ általi régiólehatárolást,¹¹ Huntington civilizációs határait¹² és Håvard Hegre tanulmányát, amelyben a következő évtizedek konfliktusait jelzi előre.¹³ Látni fogjuk, hogy Dél-Szudán jövője geopolitikailag több sebből vérzik.

Kóbor szerint a kis államok zöme földrajzi egyéniségként jelentkezik.¹⁴ Sőt, minden fentebb említett forrás valamilyen módon igyekszik lehatárolni a térséget, amelynek a biztonságáról beszélünk. Más szempontok alapján persze, de szinte mindegyik vonatkozott műben elengedhetetlen a térképek alkalmazása a szemléltetésre, ezért így fogok tenni én is.

1. ábra. A civilizációk hozzávetőleges térképe Huntington alapján, mai határokkal
Szerk.: Balog Péter

¹⁰ MARTON Péter: Biztonsági komplexumok. A biztonság empirikus elemzésének alapjai. Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 2019. p. 121.
http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/4080/1/MP_Biztonsag.pdf; letöltés: 2020.04.24.

¹¹ M49 Standard. Countries or areas / geographical regions.
<https://unstats.un.org/unsd/methodology/m49/>; letöltés: 2020.04.23.

¹² HUNTINGTON, Samuel P.: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2019.

¹³ HEGRE, Håvard – KARLSEN, Joakim – NYGÅRD, Håvard Mokleiv – STRAND, Håvard – URDAL, Henrik: Predicting Armed Conflict, 2010–2050. International Studies Quarterly, Volume 57, Issue 2, June 2013. pp. 250–270.

¹⁴ KÓBOR János: Geopolitikai következtetések. p. 258.

Huntington szerint a hidegháború utáni világban a frontvonalak a civilizációs töréspontok mentén húzódnak, és a nem nyugati civilizációkhoz tartozó szereplők aktív szereplők lesznek. Kilenc civilizációt különböztet meg: nyugati, latin-amerikai, afrikai, iszlám, kínai, hindu, ortodox, buddhista, japán (1. ábra).

A kultúrkörök közti különbségek véleménye szerint alapvetőek, hosszú idő alatt alakultak ki és nem változnak gyorsan: megjelennek a történelem, a nyelv, a kultúra és a tradíciók területén, de leginkább a vallásban. A globális modernizáció és szociális változások miatt csökken a nemzetállamok identitásnyújtó szerepe, sok helyen ezt a csökkenést a vallás szerepe pótolja, főleg a fundamentalizmus. Véleménye szerint a világ nem egy egyetemes civilizáció felé halad, de az azonos kultúrkörhöz tartozó országok segíteni fogják egymást.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy az általa meghúzott határ az afrikai és az iszlám civilizáció között az egykori Szudán területén halad át, csaknem pontosan ott, ahol aztán 2011-ben a dél-szudáni határt meghúzták. A jobb láthatóság kedvéért a térképet külön elkészítettem Afrika északi részére is (2. ábra).

2. ábra. A civilizációk hozzávetőleges térképe Huntington alapján,
Észak-Afrika és a Közel-Kelet egy része
Szerk.: Balog Péter

Huntington sem hagyta ezt figyelmen kívül: „Az ideológiailag vagy a történelmi körülmények következtében egyesített, ám civilizációjuk tekintetében elkülönülő társadalmak felbomlanak, amint ez a Szovjetunió, Jugoszlávia és Bosznia esetében történt, vagy erős feszültség alakul ki társadalmukban, mint Ukrajna, Nigéria, Szudán, India, Sri Lanka és sok egyéb ország esetében.”¹⁵ Az olyan hasadó államoknak, amelyek területileg civilizációk határán helyezkednek el, szembe kell nézniük azzal a

¹⁵ HUNTINGTON, Samuel P.: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. p. 14.

sajátos problémával, hogyan tarthatják fenn egységüket. Szudánban évtizedeken át tartott a polgárháború a muszlim északi és a nagyrészt keresztény déli országrész között.

Ugyanez a megosztottság volt látható Nigériában, ami jelentős háborúhoz, államszínvonalakhoz, lázongásokhoz és egyéb erőszakos cselekményekhez vezetett. Tanzániában a keresztény animista kontinentális régió és az arab, iszlám vallást követő Zanzibár külön utakra sodródott, és több szempontból is két különálló állammá vált. Ugyanez a keresztény–muszlim megosztottság idézett elő feszültségeket Kenyában. Afrika szarván a nagyrészt keresztény Etiópia és a túlnyomórészt muszlim Eritrea 1993-ban vált szét. Etiópiában azonban – az oromo népcsoportban – jelentős tömegű muzulmán kisebbség maradt.¹⁶

A klasszikus geopolitikai értelemben vett magállamok hiánya Afrikában és az arab világban is nagyban megnehezítette a szudáni polgárháború megoldására tett erőfeszítéseket.¹⁷

Buzan és Waever a regionális biztonsági komplexumot (RSC) olyan államok csoportjának tekinti, amelyeknek a biztonsággal összefüggő problémáik annyira szorosan kötődnek egymáshoz, hogy azokat nem lehet egymástól függetlenül értelmezni.¹⁸ Ez a gondolat is a földrajzi közelségen, egymással határosságon alapul. Az így kapott régió elemzési szintje olyan szint, ahol az államok megfelelő intenzitással érintkeznek és kapcsolódnak egymással, így a biztonságuk nem tárgyalható a többi egység biztonságától függetlenül. Mivel a legtöbb politikai vagy katonai fenyegetés könnyebben hidal át kisebb távolságokat, ezért Buzanék szerint legtöbbször a térbeli közelség is szükséges ahhoz, hogy valami valaki számára fenyegető legyen. A kölcsönös biztonsági függőség regionális tagolódást eredményez, az így létrehozott regionális klasztereket pedig biztonsági komplexumoknak nevezték.¹⁹

A 2003-ban kiadott könyvhöz képest is történt pár változás a határok tekintetében Afrikában, ezért elkészítettem a 2020-as saját verziómat a fenti elvekre alapozva, figyelembe véve az önálló közép-afrikai biztonsági egység kialakításának lehetőségét. Dél-Szudán megváltoztatta azt a buzani *status quo*-t, miszerint Szudán az Afrika szarvaként definiált protokomplexum felé tendált.²⁰ Az idő azt igazolta, hogy Dél-Szudán konfliktusokkal teli rövid történelme az országot a bukott államok sorát felvonultató, konfliktusokban gazdag közép-afrikai komplexumhoz sodorta közel. Szudán és Dél-Szudán az ENSZ regionális felosztása szerint sem tartozik egy régióba. Ezt a három térképet – a 2003-as Buzan-féle beosztást, az erre és a szétválás óta történetekre alapozott saját beosztásomat és az ENSZ regionális felosztását – szerkesztettem egybe a 3. ábrán.

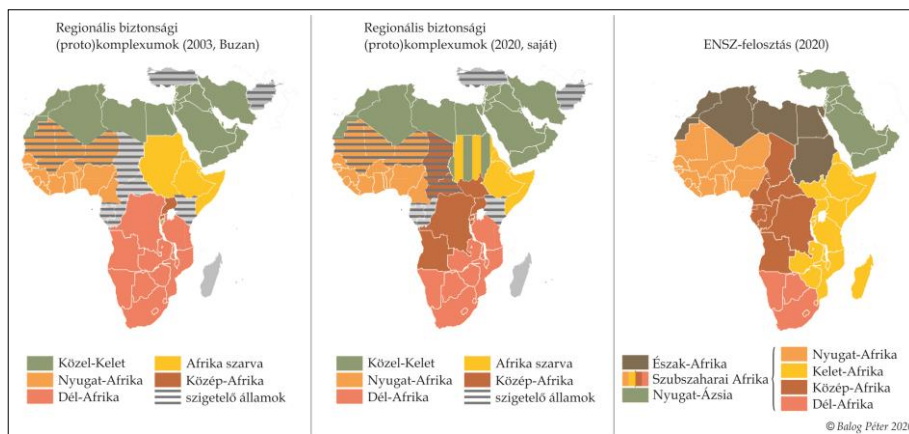
¹⁶ HUNTINGTON, Samuel P.: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. p. 203.

¹⁷ Uo. p. 244.

¹⁸ BUZAN, Barry – WAEVER, Ole: Regions and Powers – The Structure of International Security. Cambridge University Press, Cambridge, 2003. p. 44.

¹⁹ Uo. p. 43.

²⁰ MARSAL Viktor: Válságok Közép-Afrikában I. – Dél-Szudán a polgárháború szélén. NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, Elemzések – 2013/18. p. 1.
<https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/svkk-elemzesek-2013-18-del-szudan-a-polgarhaboru-szelen-marsai-v.original.pdf>; letöltés: 2020.04.27.

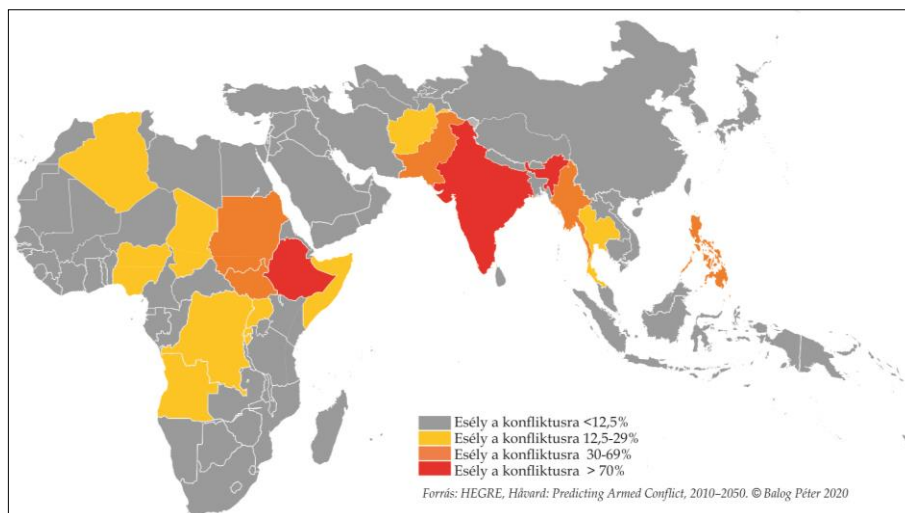

3. ábra. A 2003-as és a 2020-as biztonsági komplexumok,
valamint az ENSZ regionális felosztása
Szerk.: Balog Péter

Buzan szerint Szudán – még egységesen – Afrika szarvához tartozott, az ENSZ szerint Szudán Észak-Afrika, Dél-Szudán pedig a szubszaharai Afrika részeként Kelet-Afrikához tartozik. A konfliktusok jellegét tekintve és a földrajzi közelség okán én pedig Szudánt Afrika szarvához soroltam, azzal, hogy az iszlám vallási és politikai befolyása miatt jelentős a kötődése a Közel-Kelethez is, Dél-Szudánt pedig egy újabb, növekvő területű közép-afrikai komplexum részének tekintem.

Egy fontos térkép van még, amelyet ebben a témakörben be szeretnék mutatni, ez pedig Håvard Hegre norvég professzor „A fegyveres konfliktusok előrejelzése 2010–2050” című esszéjén alapul. Ebben azt írja le, hogy a 21. század derekára a kormányok és a politikai szervezetek közötti katonai konfrontációk száma jelentősen csökkenni fog. Ennek fő oka az oktatás elterjedése és a gazdasági fejlődés lesz, ami azt eredményezi, hogy a háború egyre kevésbé lesz elfogadható és anyagilag kifizetődő. A tanulmány szerint a szíriaihoz hasonló konfliktusok bekövetkezésére évtizedek múlva már kevés lesz az esély, de például India, Nigéria, Etiópia, Tanzánia és Szudán esetében biztosan kitör valamilyen fegyveres összecsapás. Eközben a Közel-Keletet és a szubszaharai Afrikát – Csád, Kongói Demokratikus Köztársaság, Uganda, Ruanda, Burundi, Angola – valószínűleg továbbra is konfliktusok sújtják majd, párhuzamosan a demográfiai növekedéssel és a környezetre nehezedő növekvő nyomással.²¹ Ezt ábrázoltam a 4. ábrán látható térképen.

²¹ BODORÓCZKI János: A magyar különleges erők – 2035 (1. rész). Geopolitikai, társadalompolitikai és jövőforogatókönyv analízis. Hadmérnök, XIV. Évfolyam 1. szám, 2019. március. pp. 322–325. http://www.hadmernok.hu/191_25_bodoroczki.pdf; letöltés: 2020.04.20.

4. ábra. A potenciális háborús konfliktusok szinterei 2030-ig²²

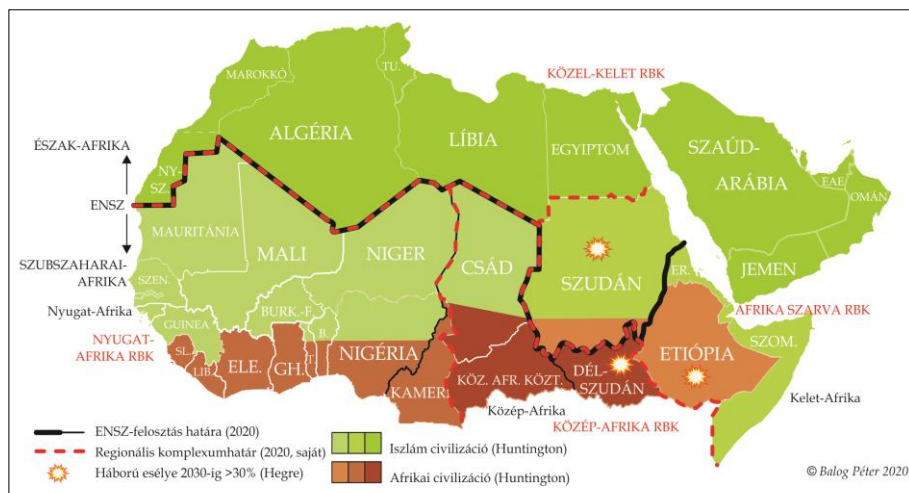
Ha az előzőekben bemutatott térképeket megpróbálom egy ábrán megjeleníteni (5. ábra), akkor az a következtetés vonható le, hogy Szudán–Dél-Szudán térsége mindent egybevetve ütközőzónán, határterületen fekszik mind természet-, mind társadalomföldrajzi értelemben. Régiós besorolása nem egységes, vallásilag megosztott. Ez a két ország az, ahol a térkép minden jelkulcsi eleme megtalálható, elhelyezkedésében kódolva van a konfliktus. Csáddal és a Kongói Demokratikus Köztársasággal kiegészítve igaz ez a közép-afrikai térségre is, így nem csupán bukott államokról, hanem bukott régióról is beszélhetünk.²³

Marton tanulmánya megállapítja, hogy Buzanék biztonsági régiókból álló világtérképének empirikus relevanciája korlátozott.²⁴ Szigetelőállamok helyett sokkal fontosabb lehet észrevenni az összekötő láncszemeket, amelyeken keresztül különböző klaszterek interakcióba kerülnek egymással. Bár a felvetés kétséget kizáróan helyes, és sok jelentős nagyhatalom vonatkozásában lényeges eltérést mutat a biztonsági komplexumok felosztásához képest, Szudán esetén azt látjuk, hogy azért a saját regionális-kulturális terében mutat kapcsolódást (6. ábra), a fentebb említett klaszterek közötti kapcsolat maximum proxyháború formájában realizálódik.

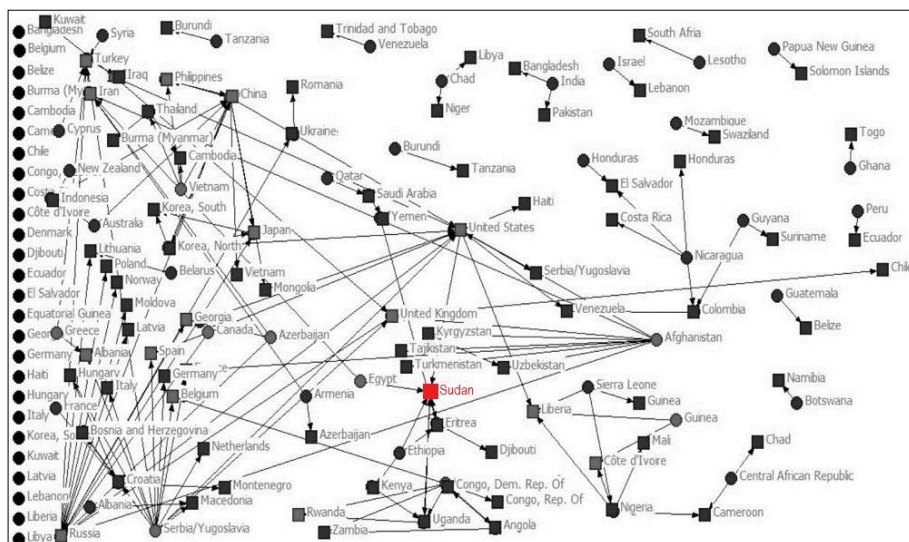
²² HEGRE, Håvard – KARLSEN, Joakim – NYGÅRD, Håvard Mokleiv – STRAND, Håvard – URDAL, Henrik: Predicting Armed Conflict, 2010–2050.

²³ MARSAL Viktor: Válságok Közép-Afrikában I. – Dél-Szudán a polgárháború szélén. p. 2.

²⁴ MARTON Péter: Biztonsági komplexumok. A biztonság empirikus elemzésének alapjai. p. 31.

5. ábra. Regionális komplexumhatárok, civilizációs határok és a valószínű fegyveres konfliktusok
Szerk.: Balog Péter

6. ábra. Konfliktusos államközi kapcsolatok
a „Military Interstate Disputes, 1993–2001” adatkészlet tükrében²⁵

²⁵ MARTON Péter: Biztonsági komplexumok. A biztonság empirikus elemzésének alapjai. p. 28.

A függetlenség előtti polgárháború okozta gazdasági konfliktus egyre inkább más hatalmak közvetve vívott proxyháborújává kezdett válni. 2020 tavaszáig Irán Szudán mellett áll, mindeközben Dél-Szudán továbbra is izraeli katonai segítségben részesül. Kínának mindkét országban komoly befektetési vannak, és februárban a piaci árnál többet kínált a dél-szudáni kőolajért.²⁶ Az kőolajbevételek körüli vita 2012 közepén a két országot az újabb háború szélére sodorta. Egymásrautaltságukat felismerve Szudán és Dél-Szudán képviselői megegyeztek a dél-szudáni kőolajexport újraindításáról, egymás valutájának elismeréséről és demarkációs vonal létrehozásáról. A kezdeményezést megerősítette, hogy a dél-szudáni parlament is jóváhagyta a Szudánnal kötött határ- és kőolaj-megállapodást. 2013 elején Szudán és Dél-Szudán képviselői elkötelezték magukat demilitarizált övezet létrehozása mellett.²⁷

A térség országainak biztonsági helyzetére továbbra is negatív hatást gyakorolnak a különböző ellenálló fegyveres csoportosulások, amelyek a határok ellenőrizhetatlansága miatt felkészülési, újrászervezési és pihentetési pontként használják a szomszédos országok területét.²⁸ Az érintett országok katonai alakulatainak alacsony szintű kiképzettsége és hiányos felszereltsége miatt tovább folytatják tevékenységüket, destabilizálva a térséget.

Ettől még igaz Marton állítása, miszerint a világ régiókra szabdalása azért sem tartható, mert a katonai biztonsági komplexum fejleményei többnyire messzire hatnak, a katonai szektoron túl is, miközben maguk is jelentős mértékben szektoron kívüli tényezők által determináltak. Ezért alkotta meg a kérdésspecifikus biztonsági komplexumok fogalmát, amely egyes biztonsági események köré szervezi meg a vizsgálatot, nem elsősorban a térbeliség a determináló. Nehéz azonban a környezeti biztonság szempontjából releváns térségeket azonosítani, térképen ábrázolni, ha egyszerre több esemény is meghatározó jelenség lehet, például a csernobili atomkatasztrófa, egy sáskajárás a Száhel-övezetben, a gabonára veszélyes gombafaj terjedése Ugandában, vagy éppen az üvegházhatás erősödése világszerte.²⁹ Ugyanígy nehéz a társadalmi biztonság szempontjából igazán releváns térségeket azonosítani, ha ebben a tekintetben egyszerre kell ábrázolni a volt Jugoszlávia etnikai konfliktusait, a migrációs folyamatokat, vagy éppen a globális kábítószer-kereskedelmet.³⁰ Az 5. ábrán én csak négyféle megközelítést jelenítettem meg: a tematikus térképezés módszerei lehetőséget adnak erre, de egy idő után áttekinthetetlenül zsúfolt lesz a térkép. A digitális térképészet és adatbázis-építés lehetőséget ad arra, hogy jóval több adatot tároljunk egy pontra vonatkozóan, és az igényeknek megfelelően válogassuk le azokat, majd jelenítsük meg azt, ami éppen szükséges. Ez és a válságövezetek biztonságföldrajzi leírásához létrehozható geoinformációs értékelő-elemző rendszer kialakítása doktori kutatásom témáját képezi.

²⁶ SZÖKE Diána: Válás után: Szudán, Dél-Szudán és az olaj. https://gurulohordo.blog.hu/2012/10/05/valas_utan_szudan_del-szudan_es_az_olaj; letöltés: 2020.04.25.

²⁷ BÁLINT Tamás – ZSIFKÓ Mariann: Szudán és térsége. Szakmai Szemle, 2013/3. szám. p. 13. https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2013_3_szam.pdf; letöltés: 2020.03.30.

²⁸ Uo.

²⁹ MARTON Péter: Biztonsági komplexumok. A biztonság empirikus elemzésének alapjai. p. 35.

³⁰ Uo.

Geoinformációs szakemberként külön örülök annak a gondolatnak, hogy ahol a földrajzi vonatkozás feltárható, azaz térképen megjeleníthető az információ, mert térbeli vonatkozása van, ott feltárhatók a fenyegetés által a földrajzi forrást és a fenyegetés által bejárt területeket összekötő útvonalak is. Ezt az „útvonal” fogalmat Marton használja a kérdésspecifikus biztonsági komplexumok fogalmának magyarázatokor, ahol a biztonsági helyzet vizsgálatokor „kérdésként a vizsgálódás fókuszába kerülhet gyakorlatilag bármi, ami ténylegesen, adatokkal alátámasztható módon egzisztenciális kihatású következményekkel bírhat legálabb egyes szereplők számára”.³¹ Ezért szerinte kérdésként vetődik fel a katonai biztonság területe is, a fenyegetés jelenléte pedig kirajzolható csatornák hálózatán keresztül terjed, terjedését pedig kirajzolható hatások hálózatszerű kölcsönhatási rendszere befolyásolja, amit térképen tudunk megjeleníteni.³² A térkép, a természetföldrajz szerepe tehát nem szűnik meg, és ha nem is olyan jelentős, mint Philonál, azért megmarad, csak átalakul.

Ezt a gondolatot erősíti tanulmányában Szenes Zoltán is, aki azt mondja, hogy a technológia fejlődésének következménye a katonaföldrajz szerepének megváltozása. Sok területen ma is meghatározó szerepet játszik a hadművészetben, a geostratégia is fontos marad, de a stratégiai földrajz elsődleges szerepe a nemzetvédelemben és a nemzeti biztonsági magatartás meghatározásában megszűnt.³³ A globalizáció a biztonságot a területi elhatárolódástól a szoros összekapcsolódás irányába tolja el, ennek következtében a térségi, regionális és globális összefüggések egyre inkább megjelentek a belbiztonsági feladatokban is – például terrorizmus elleni harc, tömeges bevándorlás –, a biztonságföldrajz más ágait aktivizálva ezzel. „*Ma már a nemzeti biztonságot nem lehet egyedül a határok fogalmával definiálni.*”³⁴ A regionális lehatárolásnak pedig alapja volt a határok megléte. Elképzelhető, hogy mégis valamiféle kulturális-vallási területlehatárolás szükséges, amely nem feltétlenül követi a közigazgatási határokat? Értékelést kellett például készítenünk az Iszlám Állam és Kurdisztán területéről is, és bár utóbbi részben – az Iraki Kurdisztán révén – rendelkezik valamiféle autonómiával, azért a kurd területek jóval nagyobb kiterjedésűek, és nehezen lehatárolhatók. Az Iszlám Állam pedig semmilyen államisággal nem bírt, területét főleg a vallási terror által uralt környezet határozta meg ideiglenesen – a „határai” olyan gyorsan változtak, hogy mire elkészült egy térkép, már újat kellett készíteni.

A szélsőséges ideológiák és a radikalizmus megjelennek Dél-Szudánban is. Kis-Benedek József vallási szélsőségek terjedését vizsgáló tanulmánya szerint az Amerikai Egyesült Államok vezette ISIL/DAESH elleni nemzetközi koalíció támadása során a szervezet fokozatosan áthelyezi tevékenységét a neki hűségeskűt tett radikális szervezetek területére, a korábban mérsékelt irányvonalat követő csoportok is radikalizálódnak, Észak-Afrikában pedig továbbterjednek déli irányban, és egymás

³¹ MARTON Péter: Biztonsági komplexumok. A biztonság empirikus elemzésének alapjai. p. 40.

³² Uo. pp. 42–43.

³³ SZENES Zoltán: Katonai biztonság napjainkban. Új fenyegetések, új háborúk, új elméletek. In: FINSZTER Géza – SABJANICS István (szerk.): Biztonsági kihívások a 21. században. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017. p. 90.

³⁴ Uo.

után jelennek meg Kongóban, Tanzániában, Dél-Szudánban és Kenyában.³⁵ Williams tanulmánya szerint hibás az a Világbank által megfogalmazott elgondolás, hogy a fegyveres válságok kiváltója a fejlődés elmaradása, valamint cáfolja a Világbank hipotézisét, miszerint „a dél-szudáni fegyveres konfliktus okai legfőképpen a munkanélküliség, ami erőszakos konfliktusokat idéz elő”. A konfliktus okaiként inkább az etnikai ellentéteket, a termőfölddel és egyéb javakkal kapcsolatos vitákat, illetve a fiatalok körében tapasztalható elégedetlenséget jelöli meg.³⁶

Szudán tekintetében fontos megemlíteni, hogy az ország geostratégiai pozíciója nélkülözhetetlenné teszi Kína számára az afrikai selyemútra vonatkozó elképzelései szempontjából. Törökország számára is fontos, miután megállapodást kötött a Vörös-tenger partján levő Suakin kikötőjének újjáépítéséről. Szudán aktívan együttműködik Oroszországgal is a szomszédos Közép-afrikai Köztársaságban hosszú ideje fennálló konfliktus politikai megoldásának keresésében, ahol Oroszország közvetett módon katonai szerepet játszik az ENSZ BT jóváhagyása alapján. Szudán destabilizálódása így alááshatja Kína selyemút-összeköttetési terveit Afrikában, és az áttérjedhet a térség többi országára, a Közép-afrikai Köztársaságra, Dél-Szudánra és Etiópia területére is, amelyek mindegyike egyébként is a stabilitás hiányával küzd. Ugyancsak veszélybe kerülhetnek Oroszország és Törökország stratégiai érdekei a Vörös-tenger térségétől a Száhel-övezet felé.³⁷

A tanulmány elején említett vizsgálándó tényezőkhez³⁸ visszatérve megállapíthatjuk, hogy Dél-Szudán nagymértékben ki van téve háborús veszélynek, főleg belső feszültségek miatt, de az egész térségre jellemző az állami instabilitás, és nem zárható ki államközi konfliktus sem. Az ország határain, főleg Szudán felől nagy a feszültség, Dél-Szudán továbbra is a Föld egyik leginstabilabb és legszegényebb országa. A jelenlegi válság elhúzódása egyetlen nagyhatalomnak sem áll érdekében: sem az Amerikai Egyesült Államoknak, amely jelentős forrásokat áldozott Dél-Szudán függetlenségére, sem pedig Kínának, amely így elveszítheti kőolajimportja jelentős részét, de Franciaországnak sem, mivel kiszámíthatatlan, hogy a dél-szudáni konfliktus milyen hatással lesz a Közép-afrikai Köztársaságra.

A következőkben Dél-Szudán és – ahol szorosan kapcsolódik – Szudán katonaföldrajzi jellemzői (általános földrajzi helyzet, természeti, társadalmi, gazdasági és katonai tényezők)³⁹ közül a területiséghez leginkább kapcsolódókat mutatom be: a természeti, társadalmi és gazdasági tényezőket.

³⁵ KIS-BENEDEK József: Vallási szélsőségek a MENA-országokban. Hadtudomány, XXVIII. évfolyam, 2019. 1–2. szám. p. 80.

http://real.mtak.hu/104561/1/2019eVallasi20szelsosegek_Kis-benedek20Jozsef.pdf; letöltés: 2020.03.30.

³⁶ WILLIAMS, Paul D.: Horn of Africa – Webs of Conflict & Pathways to Peace. The Wilson Center, Washington, DC, 2011.

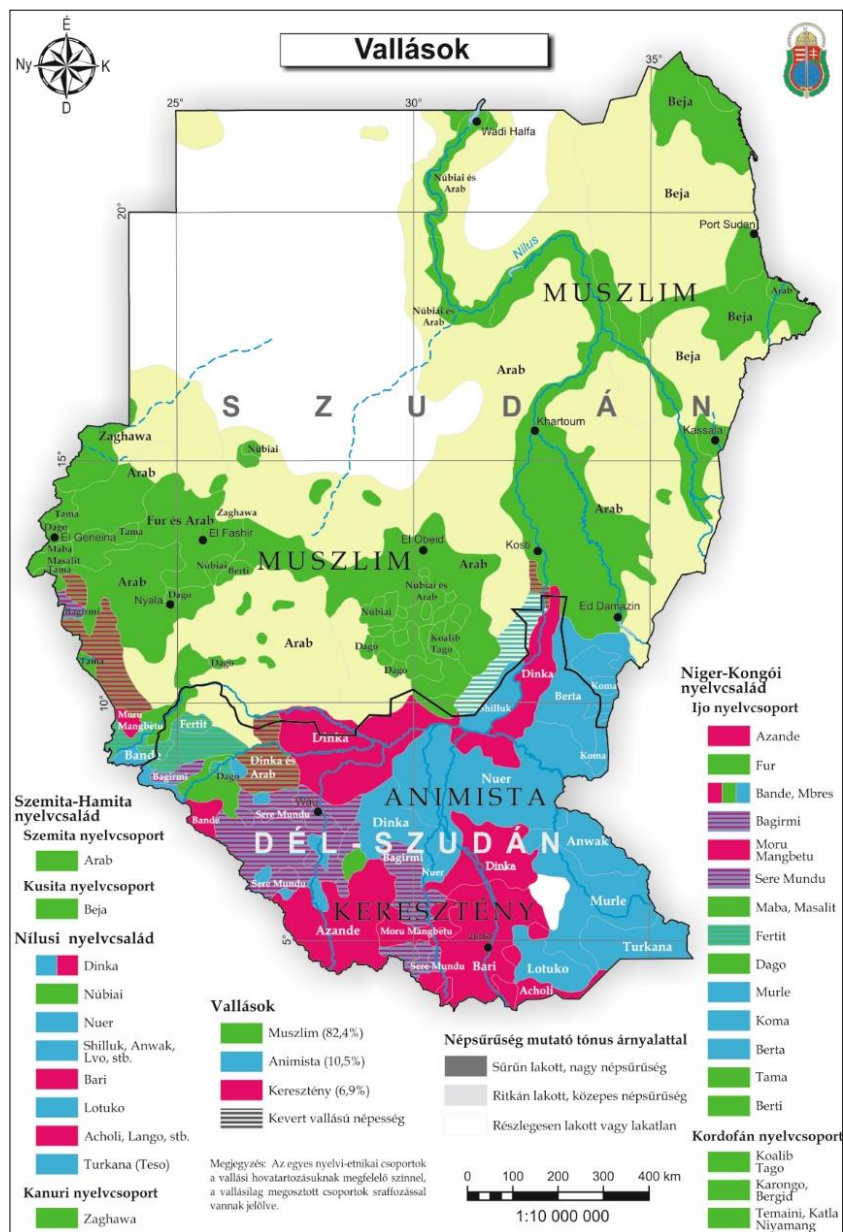
<https://www.scribd.com/document/138719079/Horn-of-Africa-Webs-of-Conflict-and-Pathways-to-Peace>; letöltés: 2020.04.24.

³⁷ KORYBKO, Andrew: Sudan Might be the Next Geopolitical Victim of the New Cold War.

<https://www.globalresearch.ca/sudan-might-be-the-next-geopolitical-victim-of-the-new-cold-war/5663940>; letöltés: 2020.03.03.

³⁸ KÓBOR János: Geopolitikai következtetések. p. 359.

³⁹ KRAJNC Zoltán (főszerk.): Hadtudományi lexikon – Új kötet. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019. p. 524.

7. ábra. Szudán és Dél-Szudán vallásai, beszélt nyelvei⁴⁰

⁴⁰ Szudán katonaföldrajzi atlasza. Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálat, Budapest, 2010.

Marton tanulmánya szerint mind az etnikai, mind a gazdasági bizonytalanság biztonsági kockázatot hordoz magában.⁴¹ Ugyanezek a tényezők – több más mellett – a katonaföldrajzi tényezők vizsgálati területét is képezik, így nézzük most a terület etnikai, vallási viszonyait.

Az újonnan születő dél-szudáni állam vezetésének egy igencsak nehéz identitáskérdést is meg kellett oldania, ki vagy fel kell találnia a dél-szudáni nemzetet.⁴² A nemzetiségeken belüli alcsoportok és klánok is jelentős identitáshordozók, amelyeknél a dél-szudániság, a nemzeti érzés csupán a közös ellenség, Szudán, illetve a közös cél, a függetlenség jelenlétekor létezett. Dél-Szudán területén több mint ötszáz különböző etnikai csoport osztozik, négyszáznál is több dialektust beszélve,⁴³ és bár részletes népszámlálás legutóbb 1956-ban volt, a megosztottság még akkor is biztos, ha kicsit tévednek a felmérések. Az etnikai csoportok többnyire keverten léteznek, a tiszta etnikai viszonyok létrehozására törekvő nacionalizmus pedig elnyomáshoz, polgárháborúhoz vezethet.

A 7. ábrán szereplő térképen is látható, hogy az északi, szudáni területeken főleg iszlám vallásúak élnek, Dél-Szudán területén pedig keresztény és animista vallás az uralkodó. A kettéválás egyik mozgatórugója is ez volt, a huntingtoni civilizációs határokat igazolandó. Omar al-Bashir – aki 1989 és 2019 között Szudán elnöke volt – azt nyilatkozta a kettéválás előtt, hogy „*Ha Dél-Szudán különválnak, megváltoztatjuk az alkotmányt, és akkor nem beszélünk már kulturális és etnikai sokszínűségről. [...] A saria és az iszlám lesz az alkotmány fő forrása, az iszlám lesz az államvallás és az arab a hivatalos nyelv*”.⁴⁴ Ez is jelzi a két terület közti feszültség vallási vonatkozását.

Dél-Szudán gazdasága az önállósodáskor nagyon kecses volt. Területe 619 745 km², körülbelül 12 millió fős lakossággal, füves puszták és esőerdők borítják. Emellett a lakosság kétszeresét is meghaladó szarvasmarha-állománnyal rendelkezett, államadósága nem volt.⁴⁵

Az ország azonban még ma sem rendelkezik megfelelő oktatási és szociális intézményi háttérrel. Dél-Szudán fejlesztési statisztikái szerint minden ötven gyerekből egy végzi el az általános iskolát, és a felnőtt lakosság 85%-a írástudatlan. Emellett a közszférára általánosan jellemző a magas korrupció.⁴⁶

Az ipar és az infrastruktúra vagy teljesen hiányzik, vagy épp romokban hever a polgárháborúk miatt. A legfrissebb adatok szerint⁴⁷ 192 km burkolt út található az országban, az áramot drágán tudják előállítani, míg a tiszta folyóvíz továbbra is ritka.

⁴¹ MARTON Péter: Biztonsági komplexumok. A biztonság empirikus elemzésének alapjai. pp. 109–110.

⁴² ILLÉS Zoltán: Párhuzamos államépítések Dél-Szudánban. PhD értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola, Budapest, 2017. pp. 14–15.
http://phd.lib.uni-corvinus.hu/987/1/Illes_Zoltan_dhu.pdf; letöltés: 2020.04.21.

⁴³ Demographics of South Sudan's 64 Ethnic Communities.
<http://www.gurtong.net/Peoples/ThePeopleandDemographicsofSouthSudan/tabid/71/Default.aspx>;
letöltés: 2020.04.29.

⁴⁴ ILLÉS Zoltán: Párhuzamos államépítések Dél-Szudánban. p. 88.

⁴⁵ SZÓKE Diána: Válás után: Szudán, Dél-Szudán és az olaj.

⁴⁶ BÁLINT Tamás – ZSIFKÓ Mariann: Szudán és térsége. p. 15.

⁴⁷ The World Factbook. Africa: South Sudan.
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/od.html>; letöltés: 2020.04.29.

8. ábra. Szudán és Dél-Szudán kőolajkitermelése⁴⁸
Szerk.: Balog Péter

Hatalmas szénhidrogénkészletei ellenére Dél-Szudán teljes mértékben függ az importtól, és az üzemanyagok ára is kiemelkedően magas. Több évtizede nem tartottak átfogó népszámlálást, az ENSZ szerint egy 15 éves dél-szudáni lánynak nagyobb az esélye arra, hogy belehal a szülésbe, mint hogy elvégezze az általános iskolát.⁴⁹

A függetlenség kiharcolásával megindult tehát a küzdelem a dél-szudáni állam javaiért, mindenekelőtt a kőolajbevételekért és a mezőgazdasági termékekért. Egyértelmű volt, hogy az új önálló államnak nincs elegendő forrása ahhoz, hogy abból mindenki részesüljön, így fegyveres harcok alakultak ki. Az ENSZ becslései szerint a különböző etnikai csoportok – murlék, nuerek, dinkák – közötti viszályok több százezer embert érintettek közvetlenül.⁵⁰

⁴⁸ Sudan 'stealing oil' from South – Pagan Amum.
<https://www.bbc.com/news/world-africa-15983251>; letöltés: 2020.04.25.

⁴⁹ SZÓKE Diána: Válás után: Szudán, Dél-Szudán és az olaj.

⁵⁰ MARSAL Viktor: Válságok Közép-Afrikában I. – Dél-Szudán a polgárháború szélén. p. 4.

Nyilvánvaló volt az is, hogy idő kell az államépítéshez, és Dél-Szudán nem lesz képes egyik napról a másikra ellenőrzése alá vonni a vidéki területeket, véget vetni az évszázados etnikai ellentéteknek, valamint megoldani a két Szudán közti olyan fontos kérdéseket, mint a kőolajexport, a vitatott határszakaszok kijelölése és Abyei sorsa. Bár azóta született megállapodás, ezek a biztonsági kockázatok a mai napig magukban hordozzák az államközi konfliktus veszélyét (8. ábra).

Külön említést érdemel a két ország határán elterülő több kőolajlelőhely is, amelyek hovatartozásáról nem történt érdemi egyeztetés a kormányok között. A felek a bizonytalanságot kihasználva fegyveres erőket is bevetnek azok birtoklásáért.⁵¹ Számos fejlődő afrikai ország örülne, ha 3 milliárd hordónyi bizonyított kőolajkészlet lapulna a földje alatt, Dél-Szudán azonban az önállósodás után sem tudja folyamatosan kiaknázni az ország természeti kincseiben rejlő potenciált. Dél-Szudán az elszakadáskor megörökölte Szudán kőolajkészletének döntő részét, kb. 75%-át, de a két kőolajvezeték, amelyeken a kitermelt olaj a vörös-tengeri Port Szudán finomítóihoz és kikötőjéhez eljut, Szudánon futnak keresztül. Vagyis Szudánnál van az infrastruktúra, Dél-Szudánnal pedig a nyersanyag. Dél-Szudán így kiszolgáltatott helyzetben van, ugyanis költségvetési bevételeinek mintegy 98%-át teszik ki az olajexportból származó bevételek. Ugyanakkor ez Szudánnak sem kedvez, mivel egy esetleges fennakadás esetén elmaradnának a Dél-Szudán által fizetett tranzitdíjak.

A két ország közti viták az olajbevételekről már többéves múltra tekintenek vissza. 2012-ben annyira elakadtak a bevételmegosztásról és a szállítási díjakról szóló tárgyalások, hogy Dél-Szudán átmenetileg leállította a kőolajkitermelést, ami naponta mintegy 500 ezer hordónyira rúg, ami a világtermelés kb. 0,5%-át teszi ki. (Nemzetközi viszonylatban nem tűnik túl nagy aránynak, de a kőolajpiac érzékeny kereslet-kínálati egyensúlyának tükrében ez is felhajthatja az árakat.) Ezzel a lépéssel mindkét ország gazdasága megbénult, és Dél-Szudán néhány hónapon belül a csőd szélére került.⁵²

Fontos kiemelni az olajkitermelés kapcsán Kína befektetői és kereskedelmi szerepét, ami Afrika szerte is jelentős. Afrika Kínába irányuló exportjának 85%-a öt jelentős kőolajexportőr országból származik: Angola, Egyenlítői Guinea, Nigéria, Kongói Demokratikus Köztársaság, (Dél-)Szudán,⁵³ ez utóbbi exportjának több mint a harmada irányul az ázsiai országba.⁵⁴ A kínai tőkebefektetések 50%-a kőolajban vagy egyéb ásványkincsben gazdag afrikai országba irányul, így Dél-Szudánba is. Kína sikeres gazdaságpolitikai stratégiájának a lényege, hogy kínai állami vállalatok hosszú távú szerződéseket kötnek az afrikai kormányokkal például bányakoncesszióra, és az üzletért cserébe Kína fejlesztéseket hajt végre az adott országban, iskolákat, kórházakat épít, fejleszti az infrastruktúrát.⁵⁵

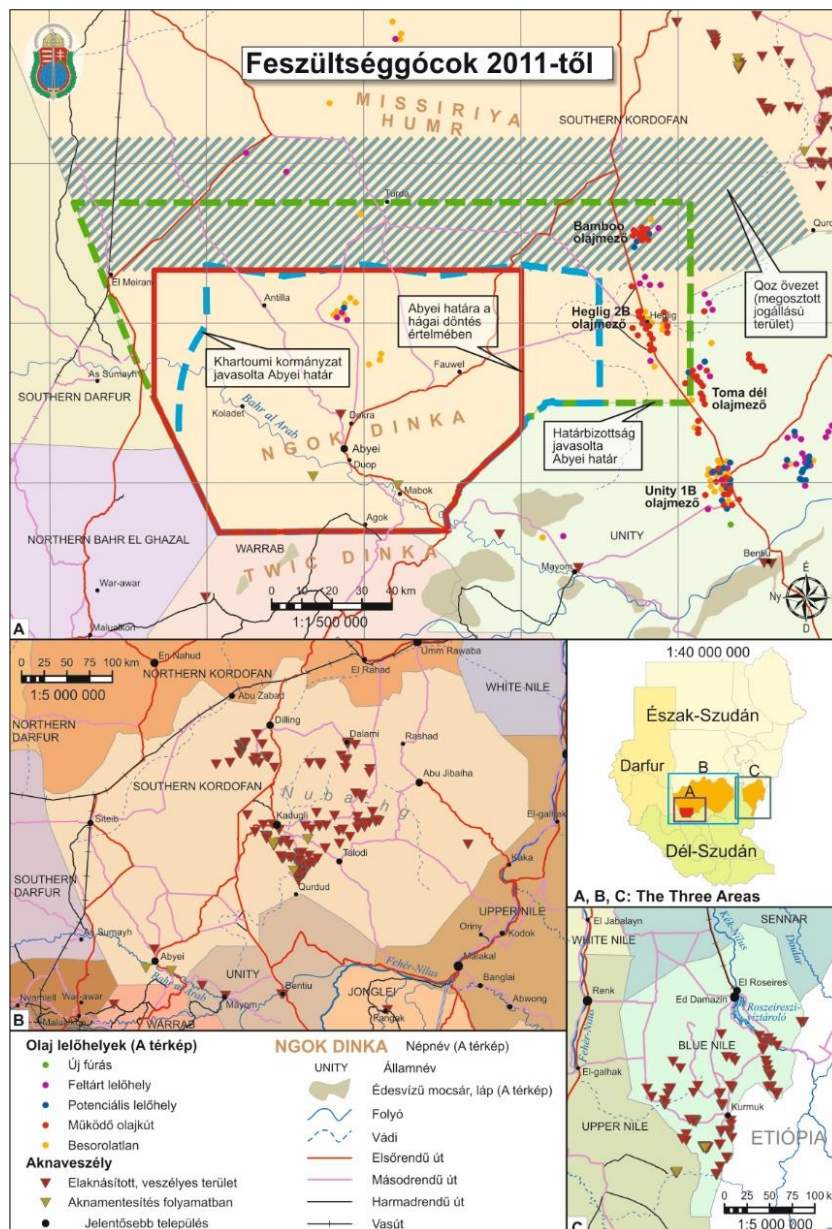
⁵¹ BALINT Tamás – ZSIFKÓ Mariann: Szudán és térsége. p. 14.

⁵² SZÓKE Diána: Válás után: Szudán, Dél-Szudán és az olaj.

⁵³ 2008-as adat, itt még egyben tekintették a két Szudánt.

⁵⁴ CZIRJÁK Ráhel: A Sárkány árnyékában – Kína újragyarmatosítja Afrikát? <http://www.geopolitika.hu/hu/2015/12/18/a-sarkany-arnyekaban-kina-ujragyarmatositja-afrikat/>; letöltés: 2020.03.03.

⁵⁵ Uo.

9. ábra. Feszültségközpontok a térségben⁵⁶

⁵⁶ Szudán katonaföldrajzi atlasza. Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálat, Budapest, 2010.

Az egyelőre még a jövő zenéje, hogy az olajbőség hosszú távon egyben tartja-e Dél-Szudánt, illetve hozzájárul-e gazdasági fejlődéséhez. Nagy remények fűződnek egy új olajvezeték építésének tervéhez, amely a kenyai Lamuval kötné össze Dél-Szudánt, elkerülve Szudánt.⁵⁷ Bármilyen hasonló megoldásig a két ország között a kőolaj szállítása miatt kiéleződő konfliktusok és biztonsági kockázatok továbbra is fennmaradnak. Más szempontból viszont a Dél-Szudán–Kenya kőolajvezeték megépítése valószínűleg nem javítana Szudán és Dél-Szudán kapcsolatain, mivel akkor az előbbi elesne a tranzitdíjaktól – semmilyen bevétele nem lenne a dél-szudáni kőolaj-kitermelésből.

Dél-Szudán mezőgazdasága szempontjából meghatározó az ország trópusi éghajlata. Az esős évszak április-májustól novemberig tart, ebben az időszakban kiöntenek a folyók, a pásztorkodó népek legelőt keresve elhagyják az előntött területeket, hogy a száraz évszakban visszatérjenek. Az ország csaknem kétharmada egy hatalmas síkság, amelyet a Fehér-Nílus és mellékfolyói és azok árterületei, valamint a Szudd mocsár alkot. Az éghajlati viszonyok az ártereken nem teszik lehetővé a földművelést, ezeken a területeken a legeltető állattartás – más néven pásztorkodás – és a halászat a hagyományos gazdálkodás formái. Az ország területének fennmaradó egyharmadán termékeny talajú erdős fennsík, északon – a folyókon túl – a szudáni határvidéken mezőgazdasági művelésre alkalmas termékeny síkság, délen, délkeleten pedig magas hegyek és szárazabb dombság található.⁵⁸

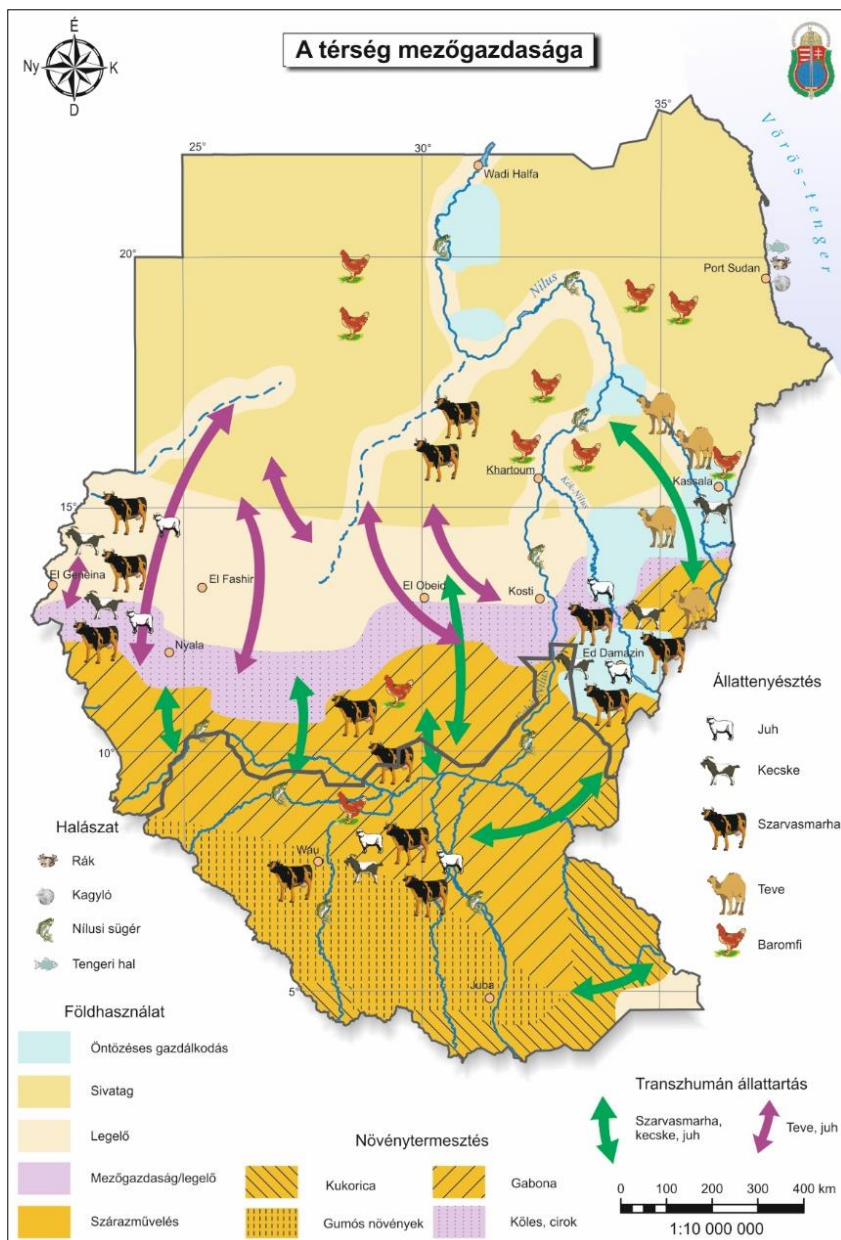
Afrika újabb konfliktusai közé sorolható a természetföldrajzi tényezők közül az egyik legfontosabbért, a vízért való küzdelem. A Föld leghosszabb folyója, a Nílus átfolyik Dél-Szudán és Szudán területén is, a mezőgazdaságra gyakorolt hatása megkérdőjelezhetetlen. Az összesen tizenegy országot érintő Nílus vízének több mint felét – különböző egyezmények alapján – Egyiptom használja fel, elsősorban mezőgazdasága függ teljes mértékben a folyó áradásaitól. Ezért Egyiptom éles szemmel figyeli azt, ami a Nílus hat és félezer kilométerén történik.⁵⁹ Különösen kényessé teszi a helyzetet a klímaváltozás és a folyóparti országok egyéni tervei a vízhasznosításra, például Etiópia víztározókat épít, hogy a térség vezető energiatermelője lehessen. Dél-Szudán új szereplőként jelent meg, hiszen a vízelosztást szabályozó eredeti szerződés 1959-es aláírásakor még nem létezett, édesvízellátása azonban közel 80%-ban a Nílustól függ, a mezőgazdaság a legnagyobb édesvíz-felhasználó, majdnem 90%-os szintű.⁶⁰

⁵⁷ SZŐKE Diána: Válás után: Szudán, Dél-Szudán és az olaj.

⁵⁸ ILLÉS Zoltán: Párhuzamos államépítések Dél-Szudánban. p. 52.

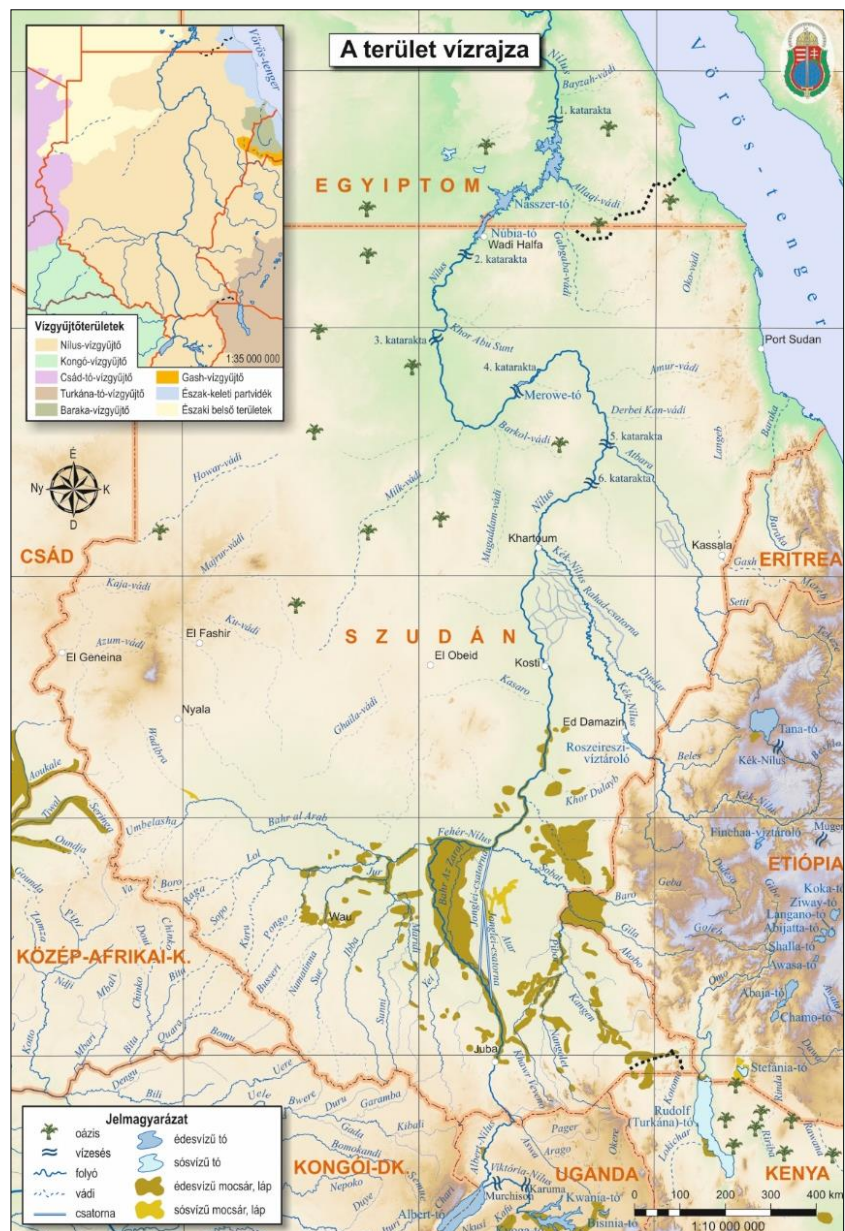
⁵⁹ ISASZEGI János: Válságvezeték konfliktusai és háborúi 2012 (3.) Afrika és a Balkán. Honvédségi Szemle, 141. évfolyam, 2013/1. szám. p. 3.
<https://honvedelem.hu/images/media/5f58c4732a627595942975.pdf>; letöltés: 2020.03.24.

⁶⁰ LIGETVÁRI Krisztina: Az édesvízszűkösség, mint konfliktusforrás és migrációs ösztönző a Földközi-tenger térségében. PhD értekezés. Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2018.
https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/ligetvari_krisztina_doktori_ertekezes_2018.pdf;
letöltés: 2020.04.17.

10. ábra. Szudán és Dél-Szudán mezőgazdasága⁶¹

⁶¹ Szudán katonaföldrajzi atlasza. Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálat, Budapest, 2010.

11. ábra. A térség vízrajza⁶²

⁶² Szudán katonaföldrajzi atlasza. Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálat, Budapest, 2010.

2020-ban nem lehet kihagyni egy elemzésből a Marton-féle kiadványban is külön kulcsszerepet kapott közegészségügyi biztonság területén megjelenő biztonsági komplexumokat, amely főként a járványszerűen előforduló fertőző betegségekkel foglalkozik mint potenciálisan jelentős tömegeket egyszerre érintő kihívás.⁶³ Marton szerint elsőként a fenyegetéskomplexum környezeti szegmense érdemel figyelmet, mivel az elmúlt évtizedekben a természeti környezet visszaszorulóban van, határai pedig elmosódtak, így a fertőző betegségek jelentette kockázat fokozódik. Egyre többen élnek egyre népesebb városokban. Juba lakossága közel 500 ezer fő, de 2011-ben, az önállósodáskor csak 370 ezer fő volt, Kartúm pedig egész Észak-Afrika második legnépesebb városa, több mint 5,2 millió fővel. Ezek a városok a fejlett közszolgáltatások elérhetőségét illetően nem tekinthetők városias településnek. Mindkét országban jelentős a menekülttáborokban élők száma, ahol szintén nem adottak a megfelelő higiéniai körülmények. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága adatai szerint 2013, a dél-szudáni polgárháború kirobbanása óta mára több mint 2,2 millióan menekültek Dél-Szudánból a szomszédos országokba, míg legalább ennyien az országhatáron belül maradván kényszerültek elhagyni otthonaikat.⁶⁴ A környező országok közül Ugandában él a legtöbb menekült, 880 168 fő, Szudánban 823 344 fő, Etiópiában 338 250 fő tartózkodik. De Kenyában (122 157 fő) és a Kongói Demokratikus Köztársaságban (88 637 fő) is jelentős számú dél-szudáni menekült él.⁶⁵ És akkor eddig csak az emberekre veszélyes betegségekre gondoltam, de például egy állatállományt megtizedelő járvány a gazdasági mutatókra is negatívan hatna.

A fenyegetés potenciálisan globális mérete figyelemre méltó, különösen a koronavírus-járvány terjedését figyelve – egy nem egyértelműen térbeli vonatkozással bíró biztonsági elem nagyon is térbelivé válhat. A legtöbb érintett ország először a repülőtereket, kikötőket, határokat zárta le. Külön érdekes adat, hogy Dél-Szudánban 2020. április 28-ig 34 koronavírusos beteget azonosítottak, ebből 28-at az utolsó napon.⁶⁶ A WHO COVID-19-re vonatkozó felkészültségi felmérése szerint – további 13 afrikai ország mellett – a Közép-afrikai Köztársaság, Mali és Dél-Szudán sem rendelkezik intenzív osztályos ágyakkal, amelyek a koronavírusos betegek kezelésére alkalmasak.⁶⁷ A fertőző betegségek terjedésére tehát nemcsak Dél-Szudánban, hanem egész Afrikában magas kockázatú biztonsági fenyegetésként kell tekinteni.

⁶³ MARTON Péter: Biztonsági komplexumok. A biztonság empirikus elemzésének alapjai. p. 73.

⁶⁴ CZIRJÁK Ráhel: Kényszmigráció a két Szudánban.
<http://www.geopolitika.hu/hu/2018/03/09/kenyszmigracio-a-ket-szudanban/>; letöltés: 2020.03.03.

⁶⁵ South Sudan Situation: Population Dashboard – 31 March 2020.
<https://data2.unhcr.org/en/documents/details/75415>; letöltés: 2020.04.30.

⁶⁶ COVID-19: South Sudan records 28 new cases.
<https://radiotamazuj.org/en/news/article/covid-19-south-sudan-records-28-new-cases>; letöltés: 2020.04.29.

⁶⁷ FINNAN, Daniel: Lack of Covid-19 treatment and critical care could be catastrophic for Africa.
<http://www.rfi.fr/en/africa/20200403-lack-of-covid-19-treatment-and-critical-care-could-be-catastrophic-for-africa>; letöltés: 2020.04.20.

Hazánkat a térség biztonsági helyzete a Nemzeti Biztonsági Stratégia alábbi gondolatainak megfelelően érintheti:⁶⁸

- az afrikai és az ázsiai kontinens számos térségében, de a világ több más pontján is mind súlyosabb kihívást jelent a lakosság ivóvízzel és élelmiszerrel való ellátása, ami komoly biztonsági kockázatot hordoz magában;
- az instabil régiókon belül növekvő problémát okoz a keresztény kisebbségek vallási alapú üldöztetése, amely egyrészt humanitárius, másrészt morális kihívás Európa és Magyarország számára;
- globalizált világunkban járványhelyzet kialakulása nemcsak egészségügyi válsághelyzetet eredményezhet, hanem kihathat a biztonság többi elemére is;
- a migrációs szempontból kibocsátó országok belső nehézségei rövid idő alatt eszkalálódhatnak, ami könnyen az adott állam működésképtelenné válásához, sőt akár polgárháború kialakulásához vezethet, és a határokat átlépve nemzetközi konfliktussá szélesedhet, az instabil régiók és válságövezetek hatásai pedig hazánkat is eléri;
- Magyarország nemzetközi szervezetek (NATO, EU, ENSZ, EBESZ) keretében vagy alkalmi koalíció tagjaként, nemzeti érdekeivel összhangban a jövőben is fel fog lépni a nyugat-balkáni, a közel-keleti, az afrikai, a közép-ázsiai és más, biztonságunkra hatást gyakorló térségekben kialakult válságok kezelése és kiváltó okainak megszüntetése érdekében, valamint részt vállalunk a konfliktusok utáni stabilizációs és újjáépítési erőfeszítésekből.

Összegzés

A katonai földrajz szerepe nem szűnt meg a stratégiai elemzésekben a 21. századra, de átalakult, a regionalitás nem kizárólagos szempont. A két Szudán esete is megmutatja, hogy biztonságföldrajzi elemzésekkor nem mindig vehetjük egy terület lehatárolásának az adminisztratív országhatárokat, viszont ha ennél nagyobb területi egységet keresünk, belefutunk a térbeli geopolitikai lehatárolás problematikájába. A biztonsági kockázatok feltárásához a katonaföldrajz – újabb terminológiával és kibővült tartalommal: a geoinformáció – is segítséget nyújt, amennyiben a vizsgálandó tényezőknek van területi vonatkozásuk.

⁶⁸ A Kormány 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. Magyar Közlöny, 2020. évi 81. szám. pp. 2101–2119.
<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK20081.pdf>; letöltés: 2020.04.23.

A bevezetésben említett államok megmaradásának lehetősége szempontjából vizsgálendő tényezőket felidézve az alábbi következtetéseket vonhatjuk le:

- Szudán–Dél-Szudán térsége ütközőzónán, határterületen fekszik mind természet-, mind pedig társadalomföldrajzi értelemben, régiós besorolása nem egységes;
- Dél-Szudán nagyban kitett egy fegyveres válság esélyének, ennek egyik fő kiváltó oka az etnikai ellentét, a határain számított külpolitikai súrlódó felülete értéke magas;
- a térség vallásilag megosztott, Dél-Szudán területén keresztény és animista vallás az uralkodó, a kettéválás egyik mozgatórugója is ez volt, elszakadás az iszlámtól;
- Dél-Szudánnak nincs kilátása arra, hogy esetleges területi terjeszkedéseket természetes alapon megvédelmezzon vagy biztosítson;
- gazdasági életképessége nem megfelelő, az ipar és az infrastruktúra vagy teljesen hiányzik, vagy épp romokban hever, ásványkincsei kiaknázatlanok;
- a szudáni–dél-szudáni konfliktus egyre inkább más hatalmak proxyháborújává kezdett válni, a két ország közbülső teret foglal el a nagyhatalmak versenyében, és nem garantált, hogy fennmaradásukat kellő erőnk nyújtotta előnyök kihasználásával szolgálni tudják;
- összességében a katonaföldrajzi viszonyok alapján értékelve kijelenthető: Dél-Szudán stabil, önálló államiságának megmaradására kevés esély van.

Dél-Szudán függetlenedése jó példa az eltérő etnikai-vallási felekezetek önrendelkezésének megvalósulására, de arra is, hogy az így létrejövő államok nem képesek fenntartani önmagukat. Gazdasági és geopolitikai kiszolgáltatottságuk miatt sokszor proxyháborúk színterévé válnak, ami polgárháborúhoz és biztonsági instabilitáshoz vezet. Az EU-nak nagyobb hangsúlyt kell fektetnie az autonómiára törekvő és önállósodott új államok támogatására, ha növelni szeretné jelenlegi politikai-gazdasági szerepét a térségben, mielőtt egy „másik klaszter”, Kína átveszi ezt a szerepet.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A Kormány 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. Magyar Közlöny, 2020. évi 81. szám. pp. 2101–2119. <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK20081.pdf>; letöltés: 2020.04.23.
- BÁLINT Tamás – ZSIFKÓ Mariann: Szudán és térsége. Szakmai Szemle, 2013/3. szám. pp. 5–26. https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2013_3_szam.pdf; letöltés: 2020.03.30.

- BODORÓCZKI János: A magyar különleges erők – 2035 (1. rész). Geopolitikai, társadalompolitikai és jövőforatókönyv analízis. Hadmérnök, XIV. Évfolyam 1. szám, 2019. március. pp. 321–337. http://www.hadmernok.hu/191_25_bodoroczki.pdf; letöltés: 2020.04.20.
- BUZAN, Barry – WAEVER, Ole: Regions and Powers – The Structure of International Security. Cambridge University Press, Cambridge, 2003. p. 44.
- COVID-19: South Sudan records 28 new cases. <https://radiotamazuj.org/en/news/article/covid-19-south-sudan-records-28-new-cases>; letöltés: 2020.04.29.
- CZIRJÁK Ráhel: A Sárkány árnyékában – Kína újragyarmatosítja Afrikát? <http://www.geopolitika.hu/hu/2015/12/18/a-sarkany-arnyekaban-kina-ujragyarmatositja-afrikat/>; letöltés: 2020.03.03.
- CZIRJÁK Ráhel: Kényszermigráció a két Szudánban. <http://www.geopolitika.hu/hu/2018/03/09/kenyszermigracio-a-ket-szudanban/>; letöltés: 2020.03.03.
- Demographics of South Sudan's 64 Ethnic Communities. <http://www.gurtong.net/Peoples/ThePeopleandDemographicsofSouthSudan/tabid/71/Default.aspx>; letöltés: 2020.04.29.
- FINNAN, Daniel: Lack of Covid-19 treatment and critical care could be catastrophic for Africa. <http://www.rfi.fr/en/africa/20200403-lack-of-covid-19-treatment-and-critical-care-could-be-catastrophic-for-africa>; letöltés: 2020.04.20.
- GAZDAG Ferenc – REMEK Éva: A biztonsági tanulmányok alapjai. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.
- HEGRE, Håvard – KARLSEN, Joakim – NYGÅRD, Håvard Mokleiv – STRAND, Håvard – URDAL, Henrik: Predicting Armed Conflict, 2010–2050. International Studies Quarterly, Volume 57, Issue 2, June 2013. pp. 250–270.
- HUNTINGTON, Samuel P.: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2019.
- ILLÉS Zoltán: Párhuzamos államépítések Dél-Szudánban. PhD értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola, Budapest, 2017. http://phd.lib.uni-corvinus.hu/987/1/Illes_Zoltan_dhu.pdf; letöltés: 2020.04.21.
- ISASZEGI János: Válságövezetek konfliktusai és háborúi 2012 (3.) Afrika és a Balkán. Honvédségi Szemle, 141. évfolyam, 2013/1. szám. pp. 2–8. <https://honvedelem.hu/images/media/5f58c4732a627595942975.pdf>; letöltés: 2020.03.24.
- KIS-BENEDEK József: Vallási szélsőségek a MENA-országokban. Hadtudomány, XXVIII. évfolyam, 2019. 1–2. szám. pp. 61–84. http://real.mtak.hu/104561/1/2019eVallasi20szelsosegek_Kis-benedek20Jozsef.pdf; letöltés: 2020.03.30.
- KÓBOR János: Geopolitikai következtetések. Magyar Katonai Szemle 1936 (VI. évfolyam, 2. negyedév). Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 1936.
- KORYBKO, Andrew: Sudan Might be the Next Geopolitical Victim of the New Cold War. <https://www.globalresearch.ca/sudan-might-be-the-next-geopolitical-victim-of-the-new-cold-war/5663940>; letöltés: 2020.03.03.

- KRAJNC Zoltán (főszerk.): Hadtudományi lexikon – Új kötet. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.
- LIGETVÁRI Krisztina: Az édesvízszűkösség, mint konfliktusforrás és migrációs ösztönző a Földközi-tenger térségében. PhD értekezés. Nemzeti Közszerológati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2018. https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/ligetvari_krisztina_doktori_ertekezés_2018.pdf; letöltés: 2020.04.17.
- M49 Standard. Countries or areas / geographical regions. <https://unstats.un.org/unsd/methodology/m49/>; letöltés: 2020.04.23.
- MARSAI Viktor: Válságok Közép-Afrikában I. – Dél-Szudán a polgárháború szélén. NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, Elemzések – 2013/18. <https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/svkk-elemzesek-2013-18-del-szudan-a-polgarhaboru-szelen-marsai-v.original.pdf>; letöltés: 2020.04.27.
- MARTON Péter: Biztonsági komplexumok. A biztonság empirikus elemzésének alapjai. Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 2019. http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/4080/1/MP_Biztonsag.pdf; letöltés: 2020.04.24.
- National Anthem for the Republic of South Sudan. <https://www.pambazuka.org/governance/national-anthem-republic-south-sudan>; letöltés: 2020.04.25.
- PHILO, Chris: Security of geography/geography of security. Transactions of the Institute of British Geographers, New Series, Vol. 37, No. 1. New Jersey, Wiley, 2012. pp. 1–7. <https://www.jstor.org/stable/41427923>; letöltés: 2020.04.21.
- South Sudan Situation: Population Dashboard – 31 March 2020. <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/75415>; letöltés: 2020.04.30.
- Sudan 'stealing oil' from South – Pagan Amum. <https://www.bbc.com/news/world-africa-15983251>; letöltés: 2020.04.25.
- SZENES Zoltán: Katonai biztonság napjainkban. Új fenyegetések, új háborúk, új elméletek. In: FINSZTER Géza – SABJANICS István (szerk.): Biztonsági kihívások a 21. században. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017. pp. 69–104.
- SZŐKE Diána: Válás után: Szudán, Dél-Szudán és az olaj. https://gurulohordo.blog.hu/2012/10/05/valas_utan_szudan_del-szudan_es_az_olaj; letöltés: 2020.04.25.
- Szudán katonaföldrajzi atlasza. Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálat, Budapest, 2010.
- The World Factbook. Africa: South Sudan. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/od.html>; letöltés: 2020.04.29.
- WILLIAMS, Paul D.: Horn of Africa – Webs of Conflict & Pathways to Peace. The Wilson Center, Washington, DC, 2011. <https://www.scribd.com/document/138719079/Horn-of-Africa-Webs-of-Conflict-and-Pathways-to-Peace>; letöltés: 2020.04.24.